

Перший кий Будича. Оповідання

КУПИТИ

Про книгу

Ця книжка оповідань завершує трилогію Анатолія Дністрового, події якої розгортаються у вигаданому автором містечку - Будичі. «Сіра пейна», що є першою книжкою трилогії, розповідає про життя провінційної богеми - художників, натурниць і поетів. У «Привидах» (друга книжка трилогії) туга за творчістю приводить головного героя в місто його юності, де все змінилося до невпізнанності.

Новели й оповідання, які увійшли до книжки «Перший кий Будича», продовжують розповідати історії Будича, їх часопростір триває із середини 1980-х до наших днів. Тут є бандитська більярдна та її відвідувачі кінця 1980-х, провінційні журналісти і школярі, дивакувата інтелігенція, пенсіонери-відлюдники...

Саме цими часовими, світоглядними зіткненнями автор маркує важливі моменти трансформації українського соціуму, дає можливість нам разом з ним зазирнути в ту чи іншу епоху.

Анатолій
Дністровий

ПЕРШИЙ КИЙ БУДИЧА

ВіхОла

Анатолій Дністровий

Перший кий Будича

Оповідання

віхблa

Київ · 2024

УДК 821.161.2'06-322.9

Д54

Дністровий Анатолій

Перший кий Будича : оповідання / Анатолій Дністровий. — К. : Віхола, 2024. — 176 с. — (Серія «Худліт. Проза»).

ISBN 978-617-8178-15-4

Ця книжка оповідань завершує трилогію Анатолія Дністрового, події якої розгортаються у вигаданому автором містечку – Будичі.

«Сіра пейзаж», що є першою книжкою трилогії, розповідає про життя провінційної богеми – художників, натурниць і поетів. У «Привидах» (друга книжка трилогії) туга за творчістю приводить головного героя в місто його юності, де все змінилося до невпізнанності.

Новели й оповідання, які увійшли до книжки «Перший кий Будича», продовжують розповідати історії Будича, їх часопростір триває із середини 1980-х до наших днів. Тут є бандитська більярдна та її відвідувачі кінця 1980-х, провінційні журналісти і школярі, дивакувата інтелігенція, пенсіонери-відлюдники...

Саме цими часовими, світоглядними зіткненнями автор маркує важливі моменти трансформації українського соціуму, дає можливість нам разом з ним зазирнути в ту чи іншу епоху.

Усі права застережено. Будь-яку частину цього видання в будь-якій формі та будь-яким способом без письмової згоди видавництва і правовласників відтворювати заборонено.

© Анатолій Дністровий, 2024

© Костянтин Цапок, обкладинка, 2024

© ТОВ «Віхола», виключна ліцензія

на видання, оригінал-макет, 2024

Цикл
«Друге пришестя Савонароли»

ПЕРШИЙ КИЙ БУДИЧА

У травні 2012 року я приїхав із Києва в Будич на історичну конференцію, організовану місцевим педагогічним університетом. Зранку, ще трохи сонним від нічної поїздки, вийшов із потяга на перон залізничного вокзалу Будича, де туди-сюди снували люди. Перейшовши через колії, опинився біля бежевого приміщення вокзалу з теракотовим дахом. Під навісом стояли пасажирів з валізами й наплічниками, курили, розмовляли, очікували на свої потяги, прислухалися до голосу диспетчера, який час від часу лунав із гучномовця.

Мою увагу привернув старий волоцюга, який чіплявся то до одних пасажирів, то до інших — напевно, випрошував цигарки чи дрібні гроші. Люди, коли він підходив до них, відверталися чи хитали головою. Бездомний певний час стояв і думав про своє, з віддалі поглядав на пасажирів. Коли я проходив у метрах десяти від нього, наші погляди зустрілися. Його змарніле старече сіро-жовте лице було порите глибокими зморшками. Раптом я сахнувся: воно нагадало когось знайомого, когось із давнього минулого, але я ніяк не міг пригадати, кого саме. Чоловік, упіймавши на собі мій погляд, поспішив до мене, розмахуючи руками. Він щось говорив неприємним глухим і тихим збуханим голосом, ніби ліниво жував і випльовував непотрібні слова шепелявим ротом. Він майже підійшов до мене, але дорогу перегородив службовець у темно-синьому пальті з залізничними личками на комірцях, накричав на нього, сказав, щоб той забирався з вокзалу і щоб його тут більше не бачили. Як побитий пес, бездомний підібгав хвоста і поплентався геть.

Я пройшов через будівлю вокзалу, забиту метушливими пасажирами, і вийшов на вокзальну площу, де юрмилися таксівки, автобуси,

маршрутки та тролейбуси. Сів у першу-ліпшу таксівку і поїхав до університету, де мав зареєструватися для участі у конференції, а також поселитися в гостьовій кімнаті гуртожитку для викладачів. На реєстрації я зустрівся з давнім приятелем — істориком, доцентом місцевого університету Артемом Ковальчуком, із яким ми познайомилися ще в далеких 90-х, на молодіжних наукових семінарах у Києві, коли починали академічну та викладацьку кар'єру. За ці роки він помітно змінився (зрештою, як і я): поповнів, згорбився, запустив невеликі вуса, почав курити люльку і носити окуляри. Переважно ми зустрічалися з Артемом на конференціях у Києві, Львові, Кракові й часто після своїх виступів прогулювалися вулицями, парками, скверами чи засідали в якомусь із пабів, де за кухлем-другим пива допізна розмовляли.

Цього разу ми не схотіли зраджувати своїм традиціям і після виступів на конференції вирішили під вечір посидіти в барі, поспілкуватися. Я дуже давно не бував у Будичі — ще з ранніх 90-х, тому погано орієнтувався в закладах, де можна зависнути з приятелем. Артем запропонував спершу пообідати в кафе «Театральне» — культовому місці, де найсмачніше готують, а потім, під вечір, упасти у «Повній каністрі» й виступити по пиву чи коньяку. Так ми й домовилися.

На обід ми пішли з двома симпатичними аспірантками зі Львова — Олею і Машею, з якими спершу розговорилися під час доповідей, а потім — уже після завершення секції. Дівчата радо пристали на пропозицію Артема піти пообідати. В кафе «Театральне» ми непогано провели час — пообідали, поговорили про книжкові новинки, спільних знайомих, іноземні стипендії для науковців, останні цікаві публікації. Дівчата довго говорили про свої дисертації, про методології, після чого Оля згадувала Люсьєна Февра та Гейдена Вайта. Ми з Артемом переважно мовчали та дружно усміхалися: нам подобався цей милий

«аспірантський синдром» — щебетати про все, що опинилося під носом.

Потім Артем провів для нас невеличку екскурсію Будичем, і мене вразило, наскільки місто змінилося: позбулося сірятини пізнього совка й ранніх 90-х, стало чепурним та охайним, у ньому з'явилися яскраві кольори — у будівлях та людях. Коли ми зайшли у центральний парк і пройшли повз дитячі атракціони, на місці легендарної більярдної я побачив інший будинок — двоповерхову цегляну ресторацію, стилізовану під лицарський замок із гербами й щитами на стінах.

— Тут колись була більярдна... — сумно сказав я ніби сам до себе.

Здивований Артем на мене оторопіло поглянув:

— Ти знаєш, що тут колись була більярдна?

— Я в ній проводив майже всі дні.

Артем аж відкрив рота:

— Коли це було?

— Та давно. В іншому житті, — усміхнувся я.

— Я так розумію, — сказала Оля, — що у вас нині буде вечір ностальгії?

— Можливо, — задумливо відповів я.

Артем запитав у мене, чому я раніше не говорив, що бував у Будичі.

— Це довга історія. До речі, он там колись була наша хата, — я показав углиб парку, де за деревами починалася вулиця, на протилежному боці якої красувалося кілька сучасних котеджів. — Якраз на місці он того теракотового котеджу стояла наша стара одноповерхова хата з горищем, закладеним різним мотлохом.

По очах Артема бачив: його аж розпирає дізнатися про моє минуле в Будичі. Та ми пройшлися з Олею і Машею до берега Південного Бугу, звернули на одну з тінистих алей і за жартами й розмовами вийшли з іншого боку парку, а через кілька кварталів дійшли до

університету. Там ми попрощалися з дівчатами, бо вони мали ще кілька важливих зустрічей.

Артем одразу накинувся на мене з купою запитань. Чому я раніше ніколи не говорив, що мешкав у Будичі? В які роки це було? В яку школу ходив? Я був старший за Артема на три роки, а для підлітково-юнацького періоду це майже прірва: зовсім інші інтереси, зовсім інше коло спілкування, і ми навряд чи могли перетинатися, якщо не жили на одній вулиці чи не ходили в одну школу.

— Вітя, ну ти і даєш! — вражено повторював Артем.

— Я тобі розповім історію, яку раніше нікому не розповідав. Про те, що тут відбувалося двадцять п'ять років тому і чому я раніше мовчав, що жив колись у Будичі.

— З нетерпінням послухаю! Але зараз мушу бігти на кафедру. Зустрінемося ввечері у «Повній каністрі».

— Окей.

Я вернувся у свою гостьову кімнату, сховався у душ, трохи почитав. Кілька годин до зустрічі в «Повній каністрі» майже збігли. У мене вільний вечір, а також — завтрашній день, бо повертатимуся в Київ нічним потягом. Тому й вирішили з Артемом гарно посидіти, бо часу на спілкування є вдосталь.

Після сьомої вечора ми знову зустрілися з Артемом і замовили у «Повній каністрі» велику сковорідку «Голод капут» (смажена картопля з сосисками та ковбасками), соління і по кілька кухлів світлого пива. Поки нам несли наше замовлення, Артем аж згорав від нетерпіння почути мою історію.

Як я вже казав, раніше, ще за часів совка, я мешкав у Будичі, метрів за триста від більярдної, якщо йти стежкою навіпростець через парк. Хлопчиками я і мої ровесники переважно гралися в міському парку, на берегах Південного Бугу. Більярдна нас буквально приворожувала: ми

любили дивитися, як там збираються і грають старші хлопці, солідні дядьки, як туди набивалася шантрапа з усього Будича і колотила понти.

Ми захоплено стежили за грою відвідувачів, охоче слухали їхні розмови, їхні жарти, і завжди дізнавалися багато цікавого, чого не почуєш від ровесників чи у школі. Але найбільше ми любили сидіти у більярдній вечорами у вівторок і четвер. Це були особливі вечори, коли за неписаним законом у більярдну прибували ті, хто любив не просто пограти у більярд, а пограти на гроші, а деколи — на гроші великі. Це були особливі турнірні дні й вечори, коли до більярдної здебільшого не пускали випадкових роззяв. Два професійні боксери — Ахмет і Додя — завжди з'являлися у більярдній з такої нагоди й виконували функцію охоронців. Вони стежили, щоб усе було за правилами, щоб ніхто не робив дурниць, а випадкових відвідувачів хлопці спершу просили покинути приміщення більярдної, а якщо не доходило, могли делікатно втарабанити.

Подейкували, що Додю з Ахметом найняв сам директор більярдної Василь Михайлович (в народі — Вася Луза), який брав свою долю з тих турнірів і був посвячений у всі діла. Турніри відбувалися лише за одним столом — найбільшим, який стояв у глибині більярдної та мав окреме освітлення — прикріплені до стелі масивними тросами три широкі лампи, що нависали над сукном. Вася Луза особисто стежив, щоб за тим столом ніхто з випадкових людей не грав, щоб на нього не спиралися, не доторкалися і навіть не підходили на два-три метри. Перед особливими турнірами він сам оглядав стіл, чи все з ним нормально, замірював його столярським рівнем, чи нема нахилу, чи не просіла дерев'яна підлога під однією з ніжок.

Якось компанія бухих жевжиків розважалася в більярдній, ганяли кулі, й одному закортіло подивитися на той «відомий стіл». Тримав пляшку пива, він підійшов до нього, стягнув покривало, що захищало стіл від пилуки, і навіть націлювався розставити кулі. Ідіот не встигнув

помітити, хто його вдарив. Додя йому так затопив, що пляшка пива вилетіла з його рук, вдарилася об стіну й розбилася. На додачу кілька хуків по корпусу — і гаврик сповз по стіні на підлогу. Вася Луза дав компанії п'ять хвилин, щоб вимити більярдну від пива і забрати свого нерухомого приятеля. Перелякані хлопці вхопилися за швабри з ганчірками й узялися драїти підлогу у всій більярдній. Вася Луза сказав їм, що якщо ще раз їх тут побачить, то самі вони вийти звідси не зможуть. Раніше весела й буха компанія миттю протверезіла і рвонула на вулицю.

— Я пам'ятаю той стіл, — сказав Артем.

— Як ти знаєш, смертним було заборонено до того стола навіть доторкатися. Ахмет і Додя за таке могли зламати носа чи ребро. Цей стіл був призначений лише для серйозних дядь, які спускали на ньому нехиле бабло й навіть золото. Дякую, — сказав я офіціанту, який приніс наше замовлення, і ми взялися за пиво і закуски.

За пивом я продовжив. Спершу таких шмаркачів, як я, з більярдної проганяли. Якось Додя дав мені такого болючого запотиличника, що я цей біль пригадую досі. Але настирливість рано чи пізно робить своє: мої ровесники розбіглися, але не я. Мене тягнула невідома сила і постійно викручувало від бажання дізнатися, як це — грати на дуже великі гроші, яких мої батьки ніколи не бачили. Згодом у більярдній до мене настільки звикли, що не звертали увагу, а дехто посилав по цигарки чи пиво. І я з роззявленим ротом дивився, як більярдну зачиняли зсередини на ключ і вона перетворювалася на закритий клуб для обраних. На тому великому столі грали найкращі кії міста. Це була дуже різна публіка: кооператори, директори заводів, нелегальні валютники, відверті бандюки, перекупники, аферисти, колишні зеки, чинуші з міської та обласної міліції, партійні секретарі, місцевий суддя, а також схожі на них випадкові гості — явно не місцеві. Ставки були різними — я не бачив, щоб грали менш ніж на 50 радянських

рублів, а інколи ставка була 100 і 200 рублів. А ще грали на коштовності, машини та квартири. До прикладу, моя мама тоді заробляла 90 рублів на місяць, а тут люди могли більшу суму спустити чи виграти за вечір. Я в лице знав найкращих більярдистів міста, при випадковій зустрічі завжди з ними вітався, а вони з легкою усмішкою кивали у відповідь.

Пригадую одного з найкращих київ Будича, який дуже довго тримався — ніхто не міг його переграти: це був сивий мужик із поганялом Кардинал. Іноді Кардинал розбивав партію російського більярду так, що його супротивник не мав нагоди навіть один раз ударити. Потім Кардинала вибив Жора Челентано з Заріччя. Це сталося дуже несподівано, бо раніше Жора Челентано в більярдній з'являвся зрідка. Коли він виграв у Кардинала три партії підряд, у того стався інфаркт, і до більярдної приїхала швидка. В ті часи це була сенсація! Вася Луза після того покликав до себе в кабінет Жору Челентано, туди також підтягнулися Ахмет і Додя. Вони говорили майже пів години, а потім вийшли всі радісні. Мене покликав до себе Вася Луза, дав 50 рублів і наказав дуги в ресторан «Поділля» у готелі «Будич», знайти там Ніну Павлівну і передати, щоб зварганила закуску й дві пляшки вірменського коньяку.

— Три пляшки! — гукнув Ахмет.

— Три пляшки, — уточнив Вася Луза, — і щоб усі п'ятьоріки.

— П'ять зірок? — перепитав я на всяк випадок.

— Да, — сказав він. — Усе догнав?

Я кивнув і побіг.

Так я став завсідником більярдної. Мене часто посиляли з різними дорученнями — переважно в ресторан до Нінки чи в магазин через міст, за рікою — купувати їм бухло і закуску. Я називав магічний пароль «Вася Луза», і всі заплющували очі, що мені лише тринадцять:

затарювали мене за списком, написаним Васею, і я повертався з повними торбами у більярдну.

На кухні в ресторані «Поділля» дівчата Ніни готували мені замовлення і пакували у дві великі торби: нарізаний дірявий голландський сир, червона ікра, фінська селямі, банки зі шпротами, свинячі відбивні, сирокочений балик, завбачливо загорнуті в папір жульєни в кокотницях, кілька пляшок п'ятизіркового вірменського коньяку, пляшки з мінералкою і тархуном. Ми з батьками таких продуктів зроду не бачили, бо тоді в магазинах на прилавках була тільки остогидла морська капуста і хліб. Але найголовніше — Вася Луза завжди давав мені за походи на кухню ресторану «Поділля» нехилі чайові — іноді 10 рублів, а іноді, коли ставки у більярдній були особливо круті, — навіть 25 рублів. Деколи за місяць у більярдній я міг заробити грошей більше, ніж моя мама на заводі, де вона працювала щодня зранку до вечора, приходила додому вимотана і щоразу скаржилася на життя.

— Що було потім? — запитав Артем.

Я замовив нам ще по пиву і продовжив.

Зірка Жори Челентано світила недовго: в трьох партіях підряд його вибив Коля Машина. Цей бував у більярдній часто, він відточував свою майстерність довго — тренувався на тих столах, за якими грали прості смертні. Найбільше мене вражало, коли він пробивав «штани», від чого дві кулі — «чужа» і «своя» — миттєво розліталися в лузи: подвійне попадання. Коля Машина спершу грав на малі ставки — на ящик горілки чи 50 рублів, — а згодом перейшов на більші. І настав той день, коли він зустрівся з Жорою Челентано, який курих і грав, не витягуючи цигарку з рота. Нахилившись над столом, довго прицілювався і мружився на праве око, бо дим від цигарки підіймався, і від нього, напевно, сльозилися очі. Лише в першій партії він тримався

достойно і забивав нарівні з Колею Машиною, але у двох наступних Коля не дав йому жодного шансу — і виграв всуху.

Так я почав бігати в ресторан до Ніни ще й для Колі Машини, який дуже швидко став першим києм Будича. Старий майстер із Заріччя, Микола Плінтус, зробив для Колі кий із чорного граба і на вакуумній скрутці. В голові кия була позолочена пробка-головешка з написом «Коля Машина. Будич. 1987». Його власник іноді давав мені потримати той священний кий і навіть кілька разів ним ударити. Він добродушно сміявся з моїх незграбних рухів і невмілих ударів, казав, що з часом усе прийде. Авжеж, Коля Машина мені дуже подобався, він тоді був моїм кумиром.

З Колею Машиною багато хто прагнув розбити партію. Пригадую, він виграв нову «Ладу-6» у директора птахофабрики, і той був настільки пригнічений, що сидів у більярдній допізна, все пив і пив горілку, тремтливими товстими пальцями з трилітрової банки діставав мариновані огірки, хрумкотів ними, далі пив і їв лише огірки, поки його нерухоме тіло не запхали в таксі й не відвезли до дружини. Потім з'явилися грузини. Про них говорили, що приїхали торгувати на наш авторинок машинами і що контролювали всіх наперсточників, які несподівано з'явилися в Будичі та області. До грузинів усі в місті носили кепки-шестиклинки, а грузини носили пласкі, мов млинці, кепки-аеродроми, чим сильно вирізнялися від місцевих, які миттєво перейняли моду носити грузинські кепки. Грузини приїхали в більярдну, щоб побачити Колю Машину. Вася Луза попередив Додю й Ахмета, що люди приїхали відпочити, що все нормально. Найвищий із грузинів представився Гочею і повідомив, що хоче зіграти з Машиною. Тоді боксери-охоронці випровадили присутніх, і більярдна зачинилася зсередини.

Грузини розклали на сусідньому більярдному столі пачки з радянськими рублями. Я нарахував десять пачок, і в мене по тілу

забігали мурашки: я навіть уявити не міг, скільки там було бабла і що на нього можна було купити! Подумки я перебирав у голові, що купив би на них, але мені не вистачало уяви. Нові металеві спінінги з невськими катушками, крутий бобінний магнітофон із потужними динаміками, круті шмотки... все це було не те, все було надто мілко, я відчував (хоча й не міг тоді цього пояснити), що ці гроші можуть відкрити нові горизонти, про які я раніше не здогадувався. Вася Луза приніс зі свого кабінету чорний пластиковий дипломат з алюмінієвим ободком, відкрив його і поставив навпроти грошей грузинів свої пачки.

Гоча і Коля Машина кинули монетку, хто розбиватиме піраміду, випало Колі. Грузини трохи нервували, говорили голосно, ніби психологічно тиснули на всіх інших, але на це тут мало хто вівся, всі були спокійні як удави. Коля Машина з першого ж удару почав точно класти кулю за кулею в лузи. І коли він завершив, то тихо сказав лише одне слово: «партія». Гоча занервував, почав лаятися по-грузинськи, підбіг до своїх товаришів, вони закіпішували. Невдовзі Гоча відійшов, став навпроти Колі Машини, простягнув до нього руку і тримав вказівний палець кілька довгих секунд, а тоді сказав, що це ще не кінець.

Вони почали другу партію, яку Коля Машина знову виграв, лише під кінець партії Гочі вдалося забити одну кулю. Він знову розпсихувався, почав дорікати Васі Лузі, що це негостинно і несолідно, а той лише розводив руками й повторював, що все чесно, що це лише гра. І раптом всі як за командою повитягали стволи: грузини свої, а наші — свої. Вони хвилини десять тримали пістолети одне навпроти одного і довго сперечалися, а я зачаївся в кутку більярдної й не дихав.

— Нічого собі! — вигукнув Артем.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте,
будь ласка, повну версію книги.

КУПИТИ